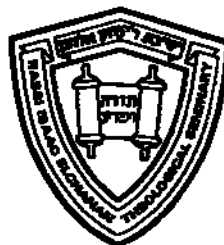

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*“Selichos and Noah
Feldman”*

Rabbi Aaron Kahn

י"ט' אלול תשס"ז • September 2, 2007

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

A project of Yeshiva University Center for the Jewish Future – Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary

1. **מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב**
 ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. א-ל רחום וחנון, אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר (שמות לד) הנה אנכי כרת ברית.
2. **תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן קיז:**
 (ר"ה יז ב) מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכו' כך פירושו כי צוה הקב"ה למלאך להתעטף כשליח צבור במראית העין והענין שאמרו מלמד שהראהו הקב"ה למשה קשר של תפילין וכל זה במראית העין כדמיון שליח צבור העובר לפני התיבה כדי ללמדו למשה רבינו. ואידך פירושא שאמרו באגדתא על האי קרא בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם מלמד שכל דיבור ודיבור שיצא מלפני הקב"ה נברא בו מלאך וכן כאן כשהיה הדיבור עם משה רבינו בפסוק ויעבר נברא מדברו של הקב"ה מלאך מעוטף כשליח צבור כדי ללמדו במראית העין סדרי סליחה.
3. **חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב:**
 מלמד שנתעטף הקב"ה. פי' שנראה כן למשה במראה הנבואה, ומפרשי רבנן דלישנא דויעבור ה' על פניו דרשינן כש"ץ העובר לפני התיבה.
 (ולאפוקי אידך פירושא, ד"ע על פניו" קאי אמשח רבינו, כברמב"ן שמות פרק לד פסוק ו: וטעם ויעבר ה' על פניו - שקיים אני אעביר כל טובי על פניך. [דהיינו פניך של משה])
4. **השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ג ד"ה ועוד אמר**
 וכן כתב פרשת תחנונים והיא פרשת ויחל משה תחנונו שלמשה רבינו עליו השלום על מעשה העגל והיא אצלו פרשת ציבור שממנה נלמד תחנונים בשעת הצרות כמו שאמרו (ר"ה יז ב) ויעבור י"י על פניו ויקרא מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה למשה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין לפני עשה לפני כסדר הזה ואני מוחל להם.
5. **בראשית רבה פרשה ג ד"ה ד ר' שמעון**
 ר' שמעון בן יהוידק שאל לרבי שמואל בר נחמן א"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה, א"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, אמרה ליה בלחישא, א"ל מקרא מלא הוא (תהלים קד) עוטה אור כשלמה, ואת אמרת לי בלחישא, אתמהא, א"ל כשם ששמעתי בלחישא כך אמרתיה לך בלחישא, א"ר ברכיה אלולי שדרשה רבי יצחק ברביים לא היה אפשר לאומרה, מקמי כן מה היו אמרין, רבי ברכיה בשם ר' יצחק אמר ממקום בית המקדש נבראת האורה, הה"ד (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים, ואין כבודו אלא בהמ"ק כמד"א (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו וגו'.
6. **הלכות ברכות לריטב"א פרק א אות א**
 כל מה שברא הב"ה בעולמו הכל היה לעבודת האדם שנברא בצלמו לעמוד לפני האל לשרתו ולברך בשמו, והאדם נברא ביום הששי אחר שנברא הכל ונחתם, כי הוא רועם ותכליתם, ומשם רועה אבן ישראל בברכתם, והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור ובא לרוח היום עם כלתו עוטה אור כשלמה כי הוא כסותה לבדה היא שמתו, ובערב שבת בהתקדש יום המנוחה פתחו לו שערי צדק ואמת לרוחה, כי יום השביעי שבת לה' לעונג אמת ולשמחה, אכל משנה לחם אבירים מן האור הראשון היוצא מבין שני ההרים, הרי ישראל, המאיר לפני המאירים, המאיר לארץ ולדרים, המנהג במדת חסד ובמדת רחמים כל היצורים, מכלכל חיים בחסד ושם ושאר יעמיד, ולכן נאמר (שמות כ"ה) ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד, לפיכך חייב כל ישראל הבא ליהנות מן העולם, לברך על כל מה שנהנה לשם הגדול מלך העולם, ואם לא בירך מעל בקדשים והבדיל בין מי"ם למי"ם, ופרק עול מלכות שמים, וגזל אביו ואמו, ונאץ לרוכב בערבות ביה שמו, לכן בארץ ישולם ומספר החיים ימחה וילך ערירי, ועל זה נאמר (משלי י"א) ועוכר שארו אכזרי, והמברך יבורך ומשך לכל העולם חן וחסד, ועליו נאמר (שם) גומל נפשו איש חסד, לכן תחילת כל דבר ראוי אדם ללמוד וללמד לבניו ותלמידיו סדר ברכות כדי שלא יבאו לידי מעילה וישחיתו ויתעיבו עלילה מפני שזה דבר חמור מאד.
7. **מגן אברהם אורח חיים סימן יח ס"ק ב**
 ובליל יה"כ יתעטף - בב"ח כתב הטעם להדמות למלאכים, וכת' הלבוש סי' תקפ"ה אין לו י"ג מדות בלא עטיפה ול"נ דכל עובר לפני התיבה צריך להתעטף כדאמרי' מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ, ובל"ח כתב דאף האומר קדיש יתום יתעטף מפני כבוד צבור:

8. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד:

אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו,

ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום.

9. מדרש ויקרא רבה (פרשה ל', ז') עה"פ ולקחתם לכם ביום הראשון:

"ביום הראשון זה ט"ו ואתה אומר ביום הראשון ר' מנא דשאב ור"י דסכנין בשם ר' לוי אמר משל למדינה שחייבת ליפס למלך והלך המלך לגבותה בתוך עשרה מילין יצאו גדולי המדינה וקלסוהו התיר להם שליש מדמוסיא שלהם, בתוך ה' מילין יצאו בינוני המדינה וקלסוהו התיר להם עוד שליש כיון שנכנס למדינה יצאו כל בני המדינה אנשים ונשים וטף וקלסוהו התיר להם הכל. אמר להון מלכא: מה דאזל אזל, מן הכא נחל חושבנא. כך בערב ר"ה גדולי הדוי מתענין והקב"ה מתיר להם שליש מעונותיהן, מר"ה עד יוה"כ היחידין מתענין הקב"ה מתיר להם שליש מעונותיהם וביוה"כ כולן מתענין אנשים ונשים וטף והקב"ה אומר להם לישראל מה דאזל אזל מן הכא ולהלן נחל חושבנא. ומיוה"כ עד החג כל ישראל עוסקין במצוות זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו וביו"ט הראשון של החג כל ישראל עומדין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה ואומר להם מה דאזל אזל מן הכא נחל חושבנא לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון. אמר ר' אחא כי עמך הסליחה מר"ה הסליחה ממתנת אצלך כל כך למה למען תורא בשביל ליתן אימתך על בריותיך. "ע"כ במדרש שם. (אגב, עיין בפ"י ענף יוסף שם שהביא קושיית הב"י דא"כ שבער"ה מנכה הקב"ה שלישי, הרי הוא פועל ממש כיוה"כ עצמו שמנכה שלישי, אתמהא! ועיין שם מה שתרץ עם משל מבגד שאם רוצים לנקותו מכתם קל הרבה להוריד מה שלמעלה על הבגד ממה שכבר ספוג בתוך הבגד. ותבין.)

10. רמב"ן בפירושו על התורה בסוף הקדמתו לספר דברים:

...ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג עמהם לעולם שלא יאמר אדם לא יוכל לרשת את הארץ כי אין אדם אשר לא יחטא ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדו ונאבד. ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים כי הסליחה והמחילה ממנו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו וכענין שאמר הכתוב כי עמך הסליחה למען תורא..

מלת סליחה

ספר תומר דבורה - פרק ראשון שכתב: הג' - ועובר על פשע: זו מדה גדולה. שהרי אין המחילה על ידי שליח, אלא על ידו ממש של הקב"ה, כדכתיב (תהלים ק"ל, ד'): "כי עמך הסליחה וגו'", ומה היא הסליחה? **שהוא רוחץ העון, כדכתיב (ישעיה ד', ד'): "אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו'"**, וכן כתיב (יחזקאל ל"ו, כ"ה): "וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'". והיינו "עובר על פשע", שולח מימי רחיצה ועובר ורוחץ הפשע: והנה ממש כדמות זה צריך להיות האדם, שלא יאמר, וכי אני מתקן מה שפלוגי חטא או השחית? לא יאמר כך! שהרי האדם חוטא והקב"ה בעצמו, שלא על ידי שליח, מתקן את מעוותיו ורוחץ צואת עונו. ומכאן יתבייש האדם לשוב לחטוא, שהרי המלך בעצמו רוחץ לכלוך בגדיו: עכ"ל.

ישעיהו פרק ד פסוק ד: אם רחץ ה' את צאת בנות ציון ואת דמי ירושלם ידיה מקרבה ברוח משפט וברוח בער: וברד"ק (שם) דהאי רחיצה בעונש מיירי. וכן היה משמע מסוף הפסוק עצמו.

אבל במדרש ברור שהוא ענין רחיצה של הסרת העוון דאיתא בבראשית רבה פרשה מח: ויאמר אדני אם נא מצאתי חן תני ר' חייא לגדול שבהן אמר זה מיכאל, יקח נא מעט מים, ר"א בשם ר' סימאי אמר, אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת יקח נא מעט מים חיים פורע לבניך במדבר וביישוב ולעתיד לבוא הה"ד (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה הרי במדבר, בארץ כנען מנין (דברים ח) ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר,

לעתיד לבוא מנין ת"ל (זכריה יד) ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם, אתה אמרת ורחצו רגליכם חייך שאני פורע לבניך במדבר וביישוב ולעתיד לבוא, במדבר מנין שנאמר (יחזקאל טז) וארחצך במים, בישוב מנין, שנאמר (ישעיה א) רחצו הזכו, לע"ל מנין שנאמר (ישעיהו ד) אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, ע"כ.

על אמירת הפסוק ויאמר ה' סלחתי כדברך בתחילת יום כיפור ובסוף אמירת יג' מידות הרחמים שבסליחות.

11. **במדבר פרק לב**

(ו) ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה: (ז) ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ אשר נתן להם ה': (ח) כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ: (ט) ויעלו עד נחל אשכול ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ אשר נתן להם ה': (י) ויחר אף ה' ביום ההוא וישבע לאמר: (יא) אם יראו האנשים העלים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי:

12. **דברים פרק א**

(לד) וישמע ה' את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: (לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם:

13. **אבן עזרא במדבר פרק יד פסוק יט**

(ט) סלח נא - אחר שמצאנו שאמר אם יראו את הארץ אחר סלחתי כדברך, ידענו כי מלת סלח נא אריכות אף, וכן ונסלח לו (במדבר טו, כח), עד שיעשה תשובה שלימה.

14. **רמב"ן במדבר פרק יד פסוק יז**

ועתה יגדל נא כה ה' כאשר דברת לאמר - ומהו הדבור, "ה' ארך אפים" לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה כותב ה' ארך אפים, אמר לו לצדיקים, אמר לו אף לרשעים, אמר לו רשעים יאבדו, אמר לו חייך שתצטרך בדבר זה. כשחטאו בעגל ובמרגלים ונתפלל לפניו בארך אפים, אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים, אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים, יגדל נא כה ה' לעשות דבורך, לשון רש"י מדברי אגדה (סנהדרין קיא א):
ודרך האמת תכיר מפני שהשם במקום הזה כתוב באל"ף דל"ת, ויאמר שיהיה הגדולה בכח רחמים, כי מדת הדין היא שמתוחה כנגדם. והזכיר במדות "ארך אפים ורב חסד" ולא הזכיר "אמת", כי במדת אמת יהיו חייבים. ולא הזכיר "נוצר חסד לאלפים", כי לא בזכות אבות נתפלל משה עכשיו ולא הזכיר בתפילה הזאת לאברהם ליצחק וליעקב כלל. והטעם בעבור שהארץ ניתנה לאבות ומהם ירשוה, והם מורדים באבותם ולא היו חפצים במתנה שלהם אשר האבות היו בוחרים בה מאד, והיאך יאמר "אשר נשבעת להם בך וגו' וכל הארץ הזאת אתן לזרעכם" (שמות לב יג) והם אומרים אי אפשר במתנה זו:

ולא הזכיר "וחטאה", בעבור שאלו מזידים ופושעים. ולא ידעתי למה לא הזכיר "רחום וחנון", אולי ידע משה כי הדין מתוח עליהם ולא ימחול לעולם, לכן לא ביקש רק אריכות אפים שלא ימיתם כאיש אחד ולא ישחטם כצאן במדבר שימותו במגפה, ובעבור שלא בקש עתה אלא אריכות אפים אמר לו "סלחתי כדברך" שאהיה להם ארך אפים ורב חסד. והזכיר "פוקד עון אבות", לאמר שאם יראה שלא למחות עונם יפקוד עון אבות על בניהם ולא ארך אפים יקחם, ומזה היתה הגזרה לקבוע להם בכיה לדורות בלילה הזה כי פקד עונם על זרעם:

ואמר ר"א כי בעבור שמצאנו אם יראו את הארץ אחר סלחתי כדברך, ידענו כי מלת סלח נא אריכות אף, וכן "ונסלח לו", עד שיעשה תשובה שלימה. והנכון בעיני כי סליחה הנחת העונש כדברי אונקלוס, והקרבות מעלים עונש השוגג מעליו, וכן טוב וסלח (תהלים פו ה), ואמר "סלחתי כדברך" לעם בכללן שלא יכם בדבר ויורישם ויעשה אותו לגוי גדול ועצום ממנו והם זרעם יאבדו מן הארץ, אבל יסלח להם שיירשו בניהם את הארץ ושלא ימותו הם במגפה, וגזר שיתמו פגריהם במדבר וימותו שם כל אחד בבא יומו:

והנה במשנה תורה הזכיר משה במעשה העגל תפלתו אשר התפלל עליהם, ואמר (דברים ט יח) ואתנפל לפני השם כראשונה וגו', ופירש שם (פסוק כו) תפלתו ואתפלל אל ה' ואומר וגו', והזכיר גם כן תפלתו על אהרן (פסוק כ), ולא הזכיר להם במרגלים שהתפלל עליהם כלל. וכל זה מן הטעם שהזכרתי, כי הוא לא התפלל למחול להם אלא שישא להם ויארירך אפו ויפקוד עון אבות על בנים, ולא היתה תפלתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם כי היו יכולין לטעון עליו: